

Ševčíková, E. (2025). Stále živé dedičstvo. In Z. Dedík Šidlíková (Ed.), *ÚLUV 1945 – 1989* (s. 280). Bratislava: Slovart.

Žišková, L. (2008). Slavné počátky a neslavné konce Krásné jizby a Ústředí lidové umělecké výroby. *Národopisná revue*, 3(18), 127–134.

ANETA VLČKOVÁ:

Krehké svety. Malby na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave [Fragile Worlds. Paintings on Glass at the West Slovak Museum in Trnava]

Trnava, Západoslovenské múzeum v Trnave, 2024, 288 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2026.1.10> © 2026, Izabella Danterová

This is an open access licensed under the Creative Commons

V zbierkových fondoch múzeí na Slovensku sú uchovávané významné súbory umeleckých predmetov, ktoré nie sú v každom prípade neustále prístupné verejnosti. V múzejných expozíciách dostávajú miesto iba výnimočné artefakty. Celé kolekcie predmetov sú obyčajne prezentované v rámci tematických krátkodobých, prípadne dlhodobých výstav. Prínosným výsledkom múzejnej výskumnej práce je publikácia, ktorá podáva podrobný prehľad o vybranom súbore predmetov v tom-ktorom múzejnom fonde. S takýmto cieľom vznikala kniha o malbách na skle v zbierke Západoslovenského múzea v Trnave.

Malby na skle v slovenských múzejných zbierkach boli predmetom odborných článkov už v 50. rokoch 20. storočia. Najskôr Irena Pišútová¹, následne spolu s Drahomírou Pillovou spracovali zbierku malieb na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave a v Zborníku Slovenského národného múzea – Etnografia v roku 1972 vydali o nej rozsiahlu štúdiu (Pišútová & Pillová, 1972). Počas nasledujúcich desaťročí sa múzeu podarilo rozšíriť túto kolekciu, ktorá v súčasnosti počtom i zložením patrí na Slovensku medzi ojedinelé. Jej základ predstavuje významná zbierka obrazov maľovaných na skle získaná od trnavského zberateľa ľudového umenia a starožitností Štefana Cyrila Parráka, obsahujúca viac ako 70 sklomalieb. Menšia skupina 19 malieb na skle sa do zbierok múzea dostala z bývalého Múzea Františka Richarda Osvalda pri Spolku sv. Vojtecha v Trnave. Zásluhou viacerých odborných pracovníčok múzea sa zbierka postupne rozširovala a dopĺňa sa i v súčasnosti. V poslednom desaťročí sa spracovávaníu tejto kolekcie venovala etnologička múzea Aneta Vlčková. Realizovala dlhodobý výskum, kolekciu rozšírila o zaujímavé exempláre, predovšetkým z tvorby novodobých autorov a v rokoch 2021 – 2022 bola sprístupnená verejnosti výstava, ktorá prezentovala rozsiahly výber malieb na skle. Ako vyvrcholenie výskumnej úlohy vznikla kvalitná publikácia *Krehké svety. Malby na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave* (Vlčková, 2024).

Autorka v úvode knihy charakterizuje doterajší výskum, prístupnú odbornú literatúru a dokumentáciu malby na skle na Slovensku, predovšetkým v múzejných zbierkach. Publikácia zahŕňa najnovšie poznatky získané počas výskumu malieb na skle, opisuje techniku maľby na sklo a prezentuje väčšiu časť týchto diel uložených v Západoslovenskom múzeu v Trnave – viac ako 200 predmetov. Obsah publikácie je rozdelený na dve časti, a to na klasické

1 Práce Ireny Pišútovej (1932 – 2021) dlhodobo a systematicky mapovali ľudovú maľbu na skle na Slovensku (Pišútová, 1969, 1979, 1982, 2010; Pišútová & Kautman, 2013).

a novodobé diela. Súbor klasických diel tvoria obrazy z obdobia od polovice 18. storočia do 40. rokov 20. storočia. Podstatná časť publikácie je zameraná na produkciu maliarskej rodiny Salzmannovcov, predovšetkým Ferdinanda a Alexandra, pôsobiacich na západnom Slovensku. Z ich diel sa v múzeu nachádza vyše 60 predmetov. V skupine klasických diel je prvýkrát publikovaný malý súbor papierových predlôh pochádzajúcich od Alexandra Salzmana z Paty. Samostatná kapitola je venovaná tvorbe ľudovej umelkyne Alžbety Gajdovej-Landsfeldovej z Modry v prvej polovici 20. storočia. Druhá časť publikácie približuje diela novodobých autorov, ktoré vznikali od 50. rokov 20. storočia až do súčasnosti. Osobitné medailóny sú v publi-

kácii venované tvorbe Ľudovíta Kameníka, Alžbety Korškošovej, Valérie Benáčkovej, Františka Bláhu, Michala Škrovinu, Jána Papca, Márie Štompachovej a Jozefa Sukenika, z nich viacerí sú nositeľmi titulu Majster ľudovej umeleckej výroby udeleného Ústredím ľudovej umeleckej výroby v Bratislave.

Klasické ľudové obrazy maľované na sklo, zvané aj podmaľby, spočiatku vznikali prepisom dobových drevorytov a grafik. Popri estetickej stránke mali významnú náboženskú funkciu v rámci viacerých vierovyznaní, ale najrozšírenejšie boli v domácnostiach rímsko-katolíckych rodín. Maľby na skle kupovali na pútnických miestach, ale šírili sa i prostredníctvom podomových predajcov. V tradičnom ľudovom prostredí boli umiestnené na čestnom mieste v prednej izbe, buď v kultovom kúte alebo medzi oknami, prípadne nad posteľami. Plnili magickú a obradovú funkciu počas rodinného života. Kvôli anonymite tvorcov klasické maľby na skle v múzejnej zbierke autorka zaraďuje do skupín podľa osobitého maliarskeho rukopisu, dekóru, farebnosti a lokalít výskytu, delí ich do troch skupín na západoslovenské, stredoslovenské a východoslovenské a poukazuje na regionálne rozdiely výtvarného spracovania obľúbených tém, námetov. Diela, ktoré vznikli za hranicami dnešného územia Slovenska (poľské Dolné Sliezsko, západná časť českého Sliezka, severná a južná Morava, severné, západné a južné Čechy, Horné Rakúsko) predstavujú jednu tretinu malieb na skle. Motívy sa viažu na známe biblické príbehy a postavy Nového zákona. Dominovalo na nich spodobovanie biblických tém zo života Ježiša Krista a Panny Márie. K najrozšírenejším námetom patrili Madona s dieťaťom, Ukrižovanie, Pieta, Sedembolestná Panna Mária, Svätá rodina alebo Svätá Trojica a iné. Ojedinelo mohli zobrazovať svätice a svätcov, uctievaných v katolíckej cirkvi, ako napríklad sv. Katarínu, sv. Barboru, sv. Vendelína, sv. Juraja a ďalších. V múzejnej kolekcii sa nájdu i tri diela z evanjelických domácností. Výnimočný je židovský náboženský obraz hebrejsky zvaný Mizrach, ktorý predstavuje dvoch starozákonných prorokov Mojžiša a Árona. Okrem cirkevných motívov sa v menšej miere objavujú i svetské témy, najmä Jánošíkovej zbojníckej družiny. Pri tvorbe v súčasnosti dominuje estetický aspekt a výrazne v popredí oproti minulosti je osobnosť a originalita tvorcu.

Publikácia obsahuje bohatú obrazovú časť, prostredníctvom nej môžeme získať prehľad o fonde malieb na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave. Aneta Vlčková, autorka tejto významnej publikácie získala v roku 2025 hlavnú cenu v 7. ročníku súťaže Mjartanovo Sebe-

dražie (cena Jána Mjartana za najvyššiu úroveň v 1. kategórii – práca v oblasti etnologického výskumu – profesionálni výskumníci).

IZABELA DANTEROVÁ,
Boldog

LITERATÚRA

- Pišútová, I. (1969). *Ludové malby na skle I*. Martin: Osveta.
- Pišútová, I. (1979). *Ludové malby na skle II*. Martin: Osveta.
- Pišútová, I. (1982). Nositelia ľudových tradícií v súčasnej maľbe na skle. *Slovenský národopis*, 30(4), 622–624.
- Pišútová, I. (2010). *Malby na skle*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Pišútová, I., Pillová, D. (1972). Malby na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave. *Zborník SNM – Etnografia*, 13, 125–158.
- Pišútová, I., Kautman, J. (2013). *Ludové sklo*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- Vlčková, A. (2024). *Krehké svety. Malby na skle v Západoslovenskom múzeu v Trnave*. Trnava: Západoslovenské múzeum v Trnave.

ZYGMUNT KŁODNICKI, AGNIESZKA PIEŃCZAK, JOANNA KOŹMIŃSKA:
Polski atlas etnograficzny – stan prac: Digitalizacja i opracowanie
naukowe materiałów źródłowych (lata 2020-2024)
[The Polish Ethnographic Atlas – state of works. Digitization
and scientific development of source materials (2020-2024)]
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2024, 399 s.

DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2026.1.11> © 2026, Mojmír Benža
This is an open access licensed under the Creative Commons

Keď som v roku 1990 držal v rukách práve vytlačený *Etnografický atlas Slovenska*, bol som nesmierne hrdý na to, že som jedným z jeho autorov. Podarilo sa veľkolepé dielo. Súčasne som dúfal, že v nasledujúcich rokoch sa k atlasu pripojí aj súbor komentárov, s ktorými sa od samého začiatku prác na atlase rávalo, žiaľ, nestalo sa tak. O to väčšie bolo moje prekvapenie, keď v roku 1993 vyšiel prvý zväzok komentárov k prvému zošitu Poľského etnografického atlasu, ktorý vyšiel ešte v roku 1964. Následne, pravidelne každý rok, až po rok 1997, vychádzali ďalšie zväzky komentárov. Od roku 1997 sa interval vydávania predĺžil na dva roky. Posledný zväzok komentárov vyšiel až v roku 2013. Aby toho nebolo dosť, v roku 2017 vyšiel ešte aj prvý zväzok a v roku 2024 ďalší zväzok zamýšľanej edície *Biblioteka Polskiego Atlasu Etnograficznego* (Kłodnicki et al., 2017; Kłodnicki et al., 2024). Neskutočné uzavretie vedeckého projektu, ktorý trval viac ako polstoročie a navyše ambiciózne vykročenie do budúcnosti.

Rozsiahlu recenziu z pera Kornélie Jakubíkovej o prvom zväzku edície publikoval Slovenský národopis pred niekoľkými rokmi (Jakubíková, 2018). Tento zväzok obsahuje okrem iného aj podrobný opis projektu digitalizácie textového a obrazového archívu Poľského etnografického atlasu. Na realizácii tohto projektu sa podieľali pracovníci Inštitutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Śląskiego v Tešine spolu s pracovníkmi Poľského Inštitutu Antropologii vo Varšave. Z môjho pohľadu najzaujímavejší text v prvom zväzku je